

СЕВЕР ГАНСОВСКИ ЧОВЕКЪТ, КОЙТО НАПРАВИ БАЛТИЙСКО МОРЕ

Превод от руски: [Неизвестен], —

chitanka.info

На какво дължи човек своите успехи? Какви човешки усилия са вложени в изграждането на днешния живот? Какво — в човешки смисъл — зависи от хората, от нас и вас, от тях? От какво зависят хората?

Всичко!... И от всичко.

Но това трябва да се докаже.

Вятърът духаше жестоко от единия до другия край на безкрайната равнина, оградена само от запад с хълмове; двамата изглеждаха безнадеждно малки в тази полутундра-полугора, толкова еднообразна, че всяка крачка нито те приближава към нещо, нито те отдалечава отнякъде. Снегът, пробит от мокрите черни клони на ниските храсти, лежеше тук и там на островчета, на купчини, на парцали — ако погледнеш надалеч, тези острови се сливаха в едно по всички посоки. Снегът се топеше. Сред мъховете се бяха разлели езерца и локви, повечето съединени помежду си. По небето се носеха няколко слоя объркани облаци, черно-бели, и закриваха слънцето, огромната панорама на небето непрекъснато се менеше и само от време на време се мяркаше някъде синя пролука.

Неуютен, зъл свят. Няма никъде местенце да се стоплиш — само сняг и жвакаща, пропитата с ледена вода почва. Но двамата, приковани поради бавното си предвижване към този край, където са се родили, никога не са виждали друг, само са чували от по-възрастните, че преди е било по-добре. И студът не ги тревожи, те са по-скоро деца на студа, отколкото на топлината.

Преди десет хиляди години.

Северът на Европейския континент...

Хората се приближават и можем да ги разгледаме. Те са млади мъж и жена, около осемнадесетгодишни, но трудностите на борбата за живот са ги направили да изглеждат по-възрастни от нашите съвременници на техните години. Двамата са слаби, но добре сложени и високи, особено мъжът — дългокрак, с развита гръд, плещест, еднакво способен както на търпеливо дълго бягане, така и на голямо мигновено усилие. И той, и тя са облечени с животински кожи, но обработени отдавна от други; вече протрити, изпокъсани, със защити кръпки, изобщо такива, че едва задържат топлината на тялото, а само го предпазват от студа. Жената е облечена с риза от кожа на елен и с още нещо като елек от същата кожа — тя е в първите месеци на

бременността и гледа да предпази от студа не само себе си. На гърба си носи сгъната голяма бизонска кожа, в ръка държи примитивно изплетена кошница, вече стара и потъмняла, получена в наследство от майка ѝ. На колана ѝ виси колчан с четири дебели стрели, малко чувалче с кремъчни длета, стъргалки и предмети за получаване на огън. Мъжът държи в едната си ръка груб неукрасен лък и копие, а в другата — каменна брадва с дълга кокалена дръжка, която повече ни прилича на чук.

Жената е с наведена глава, гледа в краката си — събира корени. Мъжът е ловец, той върви и оглежда далечината.

Не се вижда нищо, нито наблизо, нито надалеч. Жив, движещ се живот изглежда невъзможен тук, сред снега и водата. Трудно е да си представиш, че тази неплодна почва е способна да създава и изхранва същества с гореща кръв, със силна плът. Наистина под линията на хоризонта мъжът вижда няколко тъмни точки. Но това са вълци, те също ловуват. Големи, с широки муцуни, няколко дни вече те не изостават, преследват двамата, чакат ги да загубят сили. А хората отдавна вече са без храна, движенията им са все по-неуверени, крачките — несигурни.

Ето ги вече съвсем наблизо. Жената с къса въздишка сваля вързопа от раменете си и сяда върху него. Мъжът кляка. Жената е гладна. Яде ѝ се нещо кисело — счупва едно черно клонче от храста, опитва пенестия жълт, палецо горчив сок, изпуска го, откъсва перце синкав мъх, опитва и него. Тя цялата е тук и сега нейните мисли и чувства са по-конкретни и по-непосредствени от тези на мъжа. В тази минута за почивка той разглежда рисунката, грубо изрязана върху дръжката на брадвата, върти я насам-натам грижливо и внимателно, което изглежда дори странно за големите му мазолести ръце. Той повдига очи към редицата хълмове и далечния хоризонт, припомня си миналото, обмисля бъдещето.

Хора! Почти същите като нас, само че със сто века назад. Също като нас способни да се научат да четат и пишат, да разберат или поне за кратко време да запомнят формули по химия и математика, да се доближат до съвременното битие.

Наши роднини в най-прекия смисъл. Населението на Европа по онова време едва ли е наброявало десетина хиляди души, а това значи, че като отчитаме множеството пресекли се родове, всяка човешка

двойка от онази епоха е дала частица от своята кръв на един или два милиона от нашите, съвременници.

От замисления мъж ни делят по-малко от петстотин поколения. Колко интересно би било да се нареди във времето редица от двадесетгодишни бащи (по численост колкото пехотен батальон), млади, с блясък в очите, пред който е целият живот!

Ето го първия, най-близкия до нас, с войнишка гимнастюрка от Великата отечествена война. Той се е навел към другарите си в окопа, нервно, бързо допушва махоръчния фас, хвърля кипналото пращящо огънче върху влажната земя и по навик го разтрива с подметката на тежкия ботуш. Сега ще има атака. Разбира се, той ще остане жив — нали му предстои да се срещне с нашата бъдеща майка и в минута на нежност и страст, на заглушаващо биещо сърце да ни зачене.

Зад е друг баща — пролетарий от началото на 20-те години: А вече поглежда и следващият от редицата. С незапасана рубашка от фабричен бархет, само пъхната под колана, с тъмни панталони, натъпкани в ботушите, с фуражка — работникът от 1900 година.

През един — замислен младеж с риза от грубо платно и цървули — скоро господарят му ще бъде принуден да го освободи от крепостничество. А по-нататък през един, войник от 1812 година премерва френска ризница — той е само осем поколения след нашето.

Редицата продължава. Все селяни, бащи и чертите на мнозина ни напомнят за онзи войник от окопа, поделил с другарите си цигарата от махорка. Какво са направили тези юноши за днешния ден, освен че са ни дали живот?

Онзи, когото докарали в Москва от Дон и Украйна?...

Онзи, който няколко поколения преди това е побягнал към Дон, за да се спаси от робство? (Той също е наш далечен баща, от него в характера ни е останал стремежът към волност и свобода.)

Онзи, съумял да се върне в къщи от проклетия турски плен?

Онзи, който без да се съпротивява, е вървял в редиците на татарските пленници с въже на шията? (От него ни е останала плахостта.)

Само четиридесет крачки, само четиридесет поколения и ето виждаме царски дружинник с желязна мрежеста ризница. На сто и тридесетата крачка ще изчезне металът, на двестотната домашната

вълна ще се смени с добре обработени животински кожи. Но, както преди, на обветрените лица ще се чете все същата упорита надежда.

Наистина каква странна отговорност натежава върху плещите на всеки от нас само ако се замисли колко много бащи и майки са си разменили първия плах поглед, за да се появи в света нечие „аз“? Каква отговорност и величие във всеки — в академичния лауреат, съхраняващ в паметта си огромния списък на сложните научни и стопански проблеми, и в скромния, пасивен пред хода на живота нещастник, излежаващ петнадесет дни за дребно хулиганство след среща с другари по чашка, в учителя и в ученика, в главния конструктор и в кондуктора. Тържествено величие на всеки...

Наоколо е все по-безлюдно и по-безлюдно. Няколкостотин крачки и зад гърба ни остава хилядолетие, после още едно и на края пред нас отново са двамата, захвърлени на голата равнина.

А ако продължим да крачим все по-нататък край редицата на поколенията, ако отменим една дивизия, втора? Тогава още в пределите на първата армия ще се върне изгубилата се, изчезнала в небитието върволица на ловците неандерталци, чиито последни огньове са угаснали в Европа преди тридесет и пет хиляди години. Още в пределите на първата армия челото ще започне видимо да се скъсява, челюстите ще стават все по-масивни, фигурата — все пониска и прегърбена. А от края на тази редица и нататък се изправят австралопитеките — космати, с дълги ръце.

С какво ли е зает един от големите полузверове сега, когато го гледаме? Наоколо е танзанийска степ. Сред обраслата с остролиста драцена и червеникав сукулент дълбока канавка, изровена от последния дъжд, острият поглед на австралопитека е различил кафеникаво петно. А от другата страна към канавката се приближават самките-майки с децата си. Те са търсили храна и сега се връщат в леговището. Какъв момент! Ще извика, ще изръмжи предупредително? Но тогава веднага ще последва неминуем скок, ноктестата лапа ще се стовари върху майката, жълтеникавите зъби ще се впият в детето. Силният полузвяр, нашият далечен праотец, се снишава и започва да се промъква към леопарда: за да отклони смъртта от майката с детето, ще пожертвува себе си. Сияе африканското слънце от преди два милиона години. И след хиляди години извършеното все пак ще достигне до нас, защото не е изключено в родовете на Пушкин, Шопен

или Циолковски да се влее нещо от спасеното с онзи подвиг от дълбините на миналото.

Австралопитекът внимателно разгръща тревата, мускулите му са напрегнати, погледът му е прикован в хищника. От леопарда го делят само седем крачки... шест... пет... четири...

Три... две... едно... нула! Чувате ли грохота на ракетите над Байконур!? Чувате ли!?

Но да се върнем отново към двамата в центъра на огромното студено поле на Европейския север. Да можеха да погледнат напред, да предвидят дългата редица от потомци, пазена сега под сърцето на младата майка, ако можеха да знаят как ще се преобрази в бъдеще заобикалящата ги неплодна земя. Уви, това не им е дадено. Те са стигнали до последната граница на своето време, заобиколени са от самота, чака ги глождеща неизвестност.

Глождеща, защото мъжът и жената са съвременници на великото преселение. Само за няколко поколения светът бе станал друг. Предишните навици не съответствуваха на новите условия, всичко се изплъзваше от ръцете на хората, те губеха почвата под краката си, трябваше да направят нещо, за да не загинат.

Двамата са първите хора в тази част на земното кълбо. Тук ги е довела страшната катастрофа, която намали от три до пет пъти населението на материка, остави тук и там измиращи орди и докара човека в Европа на границата на изчезване. Слънцето не светеше, както преди, облачна мъгла бе забулила ясното небе, чистите снежни поля потъмняха, от юг напиреха непроходимите гъсталаци на неизвестни растения.

Преди живееха от лова на елени, идващи на стада, от близките равнини. Обличаха се с кожата им, а месото запасяваха в пещери — за дългата зима. Мъжът си спомня последния колективен лов: бързия бяг, запенените муцуни на животните, удара с копие, тържествуващия вик, изтръгнал се от гърдите му. В паметта му са и разказите на старшите за тежкия зубър и за онези, още по-големи, зловни космати зверове, които техните бащи примамвали в ями и убивали.

И мъжът вярва, че е имало такива зверове, защото огромните им кости и сега се търкалят на купчини край леговищата, а изображенията им украсяват дръжките на старите брадви.

Но стадата елени постепенно намаляваха, а една пролет изобщо не дойдоха. Черната стена от храсти и дървета, през която нито виждаш, нито можеш да преминеш, дойде съвсем близо до техните хълмове и ги погълна. От година на година ставаше все по-топло, големите животни съвсем изчезнаха, а други ордата не можеше да убива. Хранеха се с мърша и гъби, затова мнозина умираха.

Когато ордата намаля четворно, младият мъж реши да напусне стана, да намери онази земя, в която се простират широки снежни равнини, а елените реват, изправят рога и бягат от силния ловец.

Но дали е леко? Ще успееш ли, ако си на неговото място? Днес ни се струва, че проблемите, вълнуващи предците ни, не са били толкова тежки и насъщни като тези, с които се сблъскваме ние. Животът не е бил толкова сложен нито в буйните рицарски, нито в храбрите мускетарски времена. Мяташ се на седлото и оставяш зад гърба си всяка надвиснала беда — чува се само тропотът на копитата и отскачат встрани смаяните лица на враговете. Или да вземем робовладелската епоха: трудно ли е да вдигнеш въстание, нали несправедливостта, даже глупостта на този живот е очебийна? Дори и да потушат въстанието, половината от земното кълбо все още не е заселена и е свободна за теб. Това е вярно, но само отчасти. Наистина действителността е била по-проста, затова пък и по-лесно са умирали. Хората винаги са живеели на групи, а групите са жестоки и без да се интересуват от нищо, са се отбранявали с ножове, стрели или тояги от скитащите самотни чужденци. През всички времена светът е бил свят на недостиг и оскъдица. Всяка вещ се е ценяла скъпо, стопанинът ѝ се е борил за нея до последен дъх. Умирайки, кралят е посочвал кому оставя панталона, кому — камизола и леглото. В богатия дом чашата е преминавала от пращадото на правнука, а в бедния брадвата и ралото от баща на син. „Мяташ се на седлото и...“ Но в епохата на турнирите и замъците седлата са били колкото рицарите и оръженосците им, а не колкото селяните, чийто брой е бил тридесет-петдесет пъти по-голям. На всичкото отгоре и неизвестността, заобикаляща онзи, който е избягал от своите. И гладът. Достатъчно е да не хапнеш една седмица, за да не ти стигнат после силите да се сдобиеш с храна. Достатъчни са дори пет дена.

Ала все пак мъжът заедно със своята спътница са тръгнали на път. Те бягат от настъпващата гора с гръб към слънцето, станало

твърде горещо за хората. След около половин месец ги лъхна студеният вятър, скоро той започна да духа непрестанно и двамата разбраха, че посоката е вярна. Но запасът от храна свърши, елени все нямаше, силите на мъжа и жената бяха на привършване. А после дойдоха и вълците, които бяха станали по-смели и злобни, останали без предишния улов, и ги преследваха неотстъпно.

Сега в цялата околност, докъдето ти поглед стига, са само двете групи — човешката двойка и хищниците. Безлюдие се простира на стотици километри назад, същото, дори още по-безнадеждно безлюдие лежи пред тях. Бавни са крачките по лишената от ориентири влажна равнина, в която няма с какво да се оградиш и къде да се скриеш.

Мъжът познава бездушната неизбежност на вълчия лов. Знае, че на края няма да може да се отбранява. Едно свирепо, неуязвимо, жълто око, неочакван, поразяващ скок изотзад и разкъсаното тяло ще се загърчи в агония. Но сега, в минутите на почивка, той си позволи да не мисли непрекъснато за застрашаващата ги реалност. Той обърна дръжката на брадвата, заразглежда изобразеното животно с хобот и дълги бивни. Не можа да си представи истинските му размери, изглежда на не по-голямо от елен. Един силен удар и се сдобива с желаното месо.

Той стисна шлифованата кост.

Стисна и...

Жената изведнъж застина и издаде тих, сподавен гърлен звук. Толкова слаб, че само да докосне слуха на мъжа и да не отиде подалеч. Мъжът обърна глава, проследи прикования ѝ поглед, затаи дъх, пусна брадвата и бавно-бавно се протегна към лежащия до него лък.

На десетина крачки от него бе изскочил едър северен заек с червеникавокафява козина и изпъкнали любопитни очи, седна и се вторачи в непознатите фигури. Подскочи по-наблизо и пак седна. После се изправи и започна да гризе пъпки от клоните на пълзящия върбалак — виждаше се как помръдва меката му горна устна.

Ето я единствената възможност за спасение.

Времето замря, светът притихна, двамата чуваха само ударите на собствените си сърца. Стрелата на мъжа е вече на тетивата, жената затаи дъх. Той опъна лъка, наведе се напред и стреля. Но неумело, лошо. Тежката стрела прелетя край целта. Заекът се изплаши, скочи и точно в този миг се натъкна с муцунката си на каменния ѝ връх.

Жената се хвърли като рис от мястото си и легна върху потрепващото тяло. После го хвана, поднесе го към устата си и му прегриза гърлото.

И ето, двамата вече пият топлата кръв, този концентрат на живота, който човек така трудно си набавя от растителния свят.

Да можеха да задържат в паметта си това, което се случи, изстрел, насочен не в самата цел, а с малко отклонение. Но къде ти! Това нещо трябва да се повтори още стотици, хиляди пъти. Да минат още няколко поколения, докато изхитрилите се ловци с по-леки и изящни лъкове започнат да улучват бягащи животни и птици в полет. Но двамата не разбраха случилото се, изтърваха момента. Запалиха огън, изпекоха месото и го изядоха. Енергията им се върна, движенията им станаха по-бодри.

По-нататък!

Тръгнаха, някъде прескачаха локвите, а на места ги прегазваха. Сега равнината се издигаше в северна посока и вятърът духаше в лицата им. Скоро мъжът видя на хоризонта верига от бели планини. Въздухът и земята ставаха все по-влажни. Навсякъде течаха ручейчета и се сливаха в поточета. Но тук-там започнаха да се срещат каменни и ледени блокове. Понякога те образуваха такива струпвания, че се налагаше да ги заобикалят. Ледът ставаше все повече, заемаше цели полета. На края почвата съвсем изчезна и отляво и отдясно се ширна безкрайна ледена равнина, полегато издигаща се нагоре.

Мъжът спря и се огледа. Всичко бе ново и тревожно. Той клекна, поразмисли и решително се изправи. Където има лед, там е студено, където е студено — има сняг, а значи и елени.

Зад тях до загасналия огън дотичаха отслабналите и проскубани вълци. Усетили кръвта, лакомо изгълтаха парчетата кожа, като с ръмжене ги изтъргнаха един от друг. Повъртяха се, подушиха и с бавен вълчи тръс затичаха след хората. Нищо не бе в състояние да ги отклони от следата и от последния може би шанс за живот. Те се приближиха и стъпиха на леда.

Двамата се изкачена дълго, почиваха и отново тръгнаха. Хоризонтът зад гърба им ставаше все по-висок, равнината постепенно се превръщаше в огромна сива чаша. Мъжът и жената навлязоха в пояса на мъглите и с удивление се взираха в странните кълба дим, висящи свободно и плуващи бавно в пространството. Двамата

преминаха мъглата, слънцето ги освети, склоновете наоколо заблестяха и им се струваше, че до билото, зад което е богатият лов, остават няколко крачки. Тук бе съвсем тихо и топло, жената разтвори пристегнатия с еленова жила елек. На места ледът се бе стопил и образуваше пещери, склонове, лежеше като застинала река или се спускаше в стръмни клисури. Все по-трудно бе да се върви, пулсът на жената биеше в слепоочията ѝ, тя дишаше бързо и тежко. А билото все се отдалечаваше, всеки път с толкова, колкото двамата бяха изминали от една почивка до друга.

После ивицата ледени образувания свърши и ледът отново се ширна като поле, издигащо се към небето. Мъжът спря поразен: ако знаеше предварително, че пътят е толкова труден, никога не би започнал изкачването.

Може би ще е по-добре да се върнат?

Отвисоко мъглата бе като облак, а в далечината приличаше на внезапно появили се плуващи преспи сняг. И бе странно да гледаш това в краката си, а не, както обикновено, на небето. Няколкото точки, мърнали се сред белезникавата мъгла, им напомниха, че вълците не са ги изоставили.

Напред!

Гребенът забележимо се приближаваше. Бе като стена с човешки бой, на места по-ниска, а зад нея се виждаше празно синкаво пространство. Десетина крачки, после още десет, мъжът също бе изтощен, дишаше тежко и дрезгаво. Слънцето бе прехвърлило зенита, надолу през облаците мъгла прозираше равнината, а далече на юг лежеше тъмна ивица — стената от настъпващите високи, враждебни растения.

Двамата стигнаха последния праг. Някъде там трябваше да започнат да се спускат — към елените и косматия звяр...

Мъжът се изкатери на върха и се изправи. Жената видя как той направи крачка напред и се вкамени. С мъка тя стигна до него и изведнъж седна, гледайки изплашено пред себе си.

Всичко наоколо бе покрито с лед, но той бе различен — синият оттенък се примесваше със зеленикав и жълт. Някъде ледът бе зърнест, другаде изглеждаше като напудрен със замръзнал сняг мъх, а на места се пречупваше в ясни кристални ръбове.

Вълната от преобърналия се леден блок достигна брега и уми стъпалата на мъжа. Той трепна и дойде на себе си. Наоколо играеха стотици слънчеви отблясъци. Ледена стряха отделяше морето от полегатия склон. На места тя бе широка и стръмна като канара, а другаде — плоска и тясна към метър-два, както бихме я измерили днес.

Лицето на мъжа помръкна, той бавно смъкна пояса и колчана, взе от жената двете навити кожи, които им служеха за подслон през нощта. Разгъна ги, хвърли ги до самата вода и се отпусна върху тях. Жената легна до него, сви се на топка и моментално заспа, защото бе сита и смъртно уморена. А мъжът не можеше и не искаше да заспи, трябваше да реши какво да правят по-нататък. Той сви крака, прегърна коленете си и стоя така замислен няколко минути. Струваше му се, че елените са някъде наблизко, но пътят към тях е преграден от огромната вода, която двамата и в мислите си не можеха да преминат.

С късо възклицание мъжът стана, направи няколко крачки напред-назад, после взе брадвата — чувствуваше се по-сигурен, когато пръстите му стискат кокалената дръжка.

Наблизко се чу шум — един леден израстък, започнал да се топи, се бе откъснал от отвесната скала.

На това място бреговата ивица бе съвсем тънка — от едната страна бе морето, а от другата — потъналите нейде долу очертания на полутундрата-полугората.

Мъжът се спря на тясното място. Брадвата излетя сама без мисъл, удари веднъж, после втори път.

Направеното улейче бързо се запълни и първите капки започнаха да се стичат по едната стена на гигантското блюдо.

Нямаше ги снежните полета, на които се надяваха.

Нямаше я гората, от която се страхуваха.

Нямаше го леда.

Двамата никога не бяха се изкачвали на такава страхотна височина: въобще жителите на Европа едва ли бяха стигали толкова високо.

Тук, над облаците, под самото небе и сияещо слънце, започвайки от посинелите боси стъпала на мъжа, от замръзналите му вкочанени пръсти с изкривени и изпочупени нокти, се бе разляла равната безкрайна повърхност на студена тъмна вода.

Тя се простираше във всички посоки и се губеше в долината пред тях. Ниски, тежки вълни се носеха бавно към мъжа и се успокояваха в краката му.

Море, простряло се на милиони квадратни километри. Неизмерими маси безжизнена вода, в която няма риба, няма водорасли, няма дори бактерии.

Разбира се, двамата не знаеха всичко това. Не знаеха, че за да заобиколят и стигнат отсрещния бряг, не би им стигнал и половината живот. Смазани, те гледаха необятната водна равнина, сливаща се на хоризонта с небето. Образът на еленовото стадо, което пасе по заснежените поля, се разпръсваше и изчезваше.

Слънцето припичаше и бе съвсем тихо. Лек почти неосезаем ветрец набръчкваше морската повърхност в далечината — там черните пространства се смесваха със сини и сиви. Вляво от хората водата кой знае защо се изправяше — бели кълба бързо се издигаха и разсейваха във въздуха... Един леден блок, щръкнал над водата, плуваше безшумно. Той бе разяден от слънцето, горещите лъчи бяха изгладили назъбените му ръбове. Блокът бавно се наклони, а после рязко започна да се преобръща — горната му част с плясък се скри под водата, оттам изскочи другата му страна, бяла и гладка, сякаш шлифована.

В този на пръв поглед неподвижен свят нещо ставаше. Хилядолетия нещо се бе подготвяло и най-сетне бе назряло.

Отново удар и малката струйка се превръща в ручейче.

Изхвърянето на водата е привично занимание за мъжа. През пролетта се налагаше да го прави в пещерите, където не зимуваха, не палеха огньовете, а само съхраняваха месото.

Още един удар, ручейчето набъбва. Все още безмълвно, то бяга между стъпалата на мъжа, застанал сега с лице към слънцето и равнината. Водната повърхност наоколо се раздвижва, а движещата се вода е нещо съвсем различно от неподвижната. Силата ѝ е друга, молекулите ѝ се трият в молекулите на леда и ги откъсват. Хо-о-п, пада разклатило се ледено късче и безмълвието се сменя с едва чуто шумолене. Хо-о-п, отчупва се мъничък леден блок!

Ручейчето заговаря, зашуртява, става два пъти по-широко.

А мъжът — на кой бряг да остане?

Изборът е изключително важен, въпреки че човекът и не подозира за това. Ако остане на дясната страна, ще стане

родоначалник на норманите, които ще населяват неприветливите фиорди на Скандинавия, ще гледат на хоризонта брезовите гори на Гренландия, ще стъпят в Америка. Ако застане от лявата — мъжът ще сложи началото на славянския корен, неговите далечни правнуци ще издигнат златолавия Киев, столицата на древната Рус. Някои от тях в страшната за руския народ есен на 1240 година ще гледат как на ниския бряг на Днепър се събират подвижните широколики конници с дългополи кожуси и големи тривърхи шапки — това са отряди от неизчислимите пълчища на Батий. Но ще се скрият в горите, ще оживеят, а семето и страстта си ще предадат на оня, който в розовата утрин на Куликовско поле... Всичко това ще бъде, ако мине отляво. А вдясно — го чака бързоходен остронос дакар, непрестанно скърцане на весла, пенлива морска вълна, а после овце на планинска ливада, безумието на Едуард Мунк, къщичка край прозрачно езеро и музиката на Григ.

Удивителна алтернатива, а вариантите се определят само от една-единствена крачка.

Надясно или наляво?

Мъжът прекрачва вдясно и се приближава до своята другарка. Сънят ѝ е лек, тя се събужда веднага и става освежена, силна, готова за действие. Но наоколо просто няма какво да се прави и двамата застават край ручей. Наистина това вече не е ручейче, а ручей, който с всяка изминала секунда се разширява и се превръща в стремителен поток. Струята, широка около метър и половина, прехвърля ледения насип и се разлива надолу по гигантската чаша. Скоро и там започва да се очертава руслото на течението.

Сега, дори и да поиска, мъжът не би могъл да спре, да прегради пътя на бягащата вода. Промениха се пътищата на течението в морето, разбудиха се сили и да се обуздаят бе невъзможно.

Мъжът прескача на другата страна, после обратно и отново оттатък. От ледения бряг се отчупва още едно парче и се мярва във водопада. Потокът става още по-широк, шуртенето се сменя с бучене.

Мъжът вика жената при себе си, тя пристъпва към струята, измерва я с поглед и клати глава. Водата си е направила път, стича се по тясна клисура, като всяка минута я разширява и задълбава. Потокът е разделил склона на две, расте и се подхранва не само отгоре, а залепен и набъбнал, топи и завлича леда по пътя си.

Ами вълците? Къде ли останаха те?

Ето я глутницата, само на стотина крачки по-надолу. Досега хищниците не бяха идвали толкова наблизко през деня.

Зверовете са отдясно и бавно отстъпват пред течащата вода. Значи, хората трябва да минат вляво.

Мъжът сграбчва хвърлените на брега кожи и прескача с тях потока. Посочва вълците на жената. По-бързо, по-бързо, иначе ще стане късно!

В това време от ледения насип се откъртва още едно парче. Потокът се разлива, напорът става все по-силен.

Жената се колебае, преценява разстоянието, след това се отдръпва назад, за да се засили. Няколко бързи крачки, скок. Кракът ѝ стъпва на самия края на брега, ръцете махват във въздуха и жената пада във водата. За броени секунди водата я отнася на десетина метра. На широкото тя се задържа и става. Водата стига до коленете ѝ, тя не смее да пристъпи, наклонила се е напред. Студените струи неумолимо подкопават дъното под краката ѝ и тя едва се крепи.

Денят е все така светъл. Нищо не засенчва слънцето и то залива с ослепителна светлина целия склон, необхватната повърхност на реката и ледения блок, който се завърта царствено и се понася към устието на реката.

Мъжът захвърля копието и брадвата. С два дълги скока се спуска надолу, пада, скача отново, устремен към жената. Вече са заедно, вървят ръка за ръка. За щастие тук реката се разлива върху малко плато. Леденостудената вода стига до кръста. Минутка отдох и отново нататък, наляво. Дълбоко е. Жената изведнъж потъва цялата. Мъжът се опитва да я задържи и също изчезва под водата. Въртопът ги влачи по дълбоката вдлъбнатина.

Реката става все по-пълноводна и по-бърза.

Колко е тънка нишката, на която висят бъдещите бащи ловци, бащи земеделци, княжеският дружинник, селяните, войникът.

Двамата изплуват, мъжът яростно се бори. Водата ги притиска към ледената скала. Устните на жената са здраво стиснати, от момента, в който падна, тя не е проронила нито дума, не е извикала. Мъжът я стиска здраво, но ръцете му отслабват, задъхва се, отчаяно се оглежда.

Но какво става? Напорът на водата рязко намалява, а самата тя спада до коленете им.

Леденият блок! Той бе стигнал до устието и бе преградил реката. Но горният слой на топлата нагрята през деня вода дълбае нови и нови проходи встрани, пробива си път, ромоли и разтърсва ледената запушалка.

Мъжът и жената излизат от потока разтреперани, дишащи тежко, целите са изранени и изтощени.

Но къде е брадвата? А лъкът и стрелите? Всичко остана от другата страна. А без оръжие, дрехи и инструменти ще се прекъсне връзката им с миналото, с човечеството. Веднага ще изпаднат в положението на голи, безпомощни животни, които не биха издържали и едно денонощие сред студената и неплодна тундра. Жената бе посиняла от студ и изтича към еленовите кожи. Мъжът се хвърли обратно във водата, без да се замисля. След минута се изкачва върху ледения блок. Брадвата, колчанът, торбичката със сечивата и стъргалките — всичко е в ръцете му. Засилва се и скача самоотвержено. Жената го подхваща и двамата бързо се отдалечават от пролома, от тесния ръб между морето и стръмнината.

Съвсем навреме! Леденият блок щръква, преобръща се и пада, като откъсва десетметрова част от брега. Дългото, сиво тяло на водната стена връхлита с рев и се устремява надолу. Плътните струи се преплитат, хвърчат блестящи пръски. Водният прах се издига над устието, появява се късче дъга, изчезва, отново засиява. Тежките водни маси се сгромолясват като ешелони, след тях неспирно напират други. Праци пропукващият се лед, горе водата се е ширнала вече на петдесет метра, на сто, на половин километър.

Вълците ги няма — изчезнаха! Избягаха уплашени и понесоха на запад като бързи сенки. Близо до брега възникват нови течения, раждат се и изчезват фуниите на водовъртежи. Пенестите вълни се издигат стремително и подкопават високата скала на брега.

А три километра по-надолу водата стига равнината и се блъсва в нея. Веднага се образува езеро, то расте с шеметна бързина. Пръскат се във всички посоки малките животни, които не умеят да намират нито ловците вълци, нито хората — ловци на едър дивеч. Хермелинът се плъзга като змия, бяга полярната лисица, от разрушеното си гнездо излита стърчиопашка. Никой не може да се спаси. Ниският върбалак е изцяло под водата, навсякъде се виждат водовъртежи, вълните се блъскат, изплуват ледени късове, поклащат се каменните отломъци.

Разпенената вода реве и лъкатуши. Ту се разлива, ту се стеснява, от облачните висоти пада съвременният пролетен Днепър.

А горе водата е довякла до устието айсберг. Бялата планина се издига, надвисна, откъсва огромно парче от брега и Волга, цялата Волга се сгромолясва в бездната. Въздухът трепери от разнасящия се на десетки километри канонаден грохот. Над стремителната река, стоварваща всеки миг стотици хиляди тонове вода, се появява пълна дъга.

Слънце, бели ледове, хоризонтът на морето, хоризонтът на сушата и двама души...

Какво всъщност става?

Ледниковият период в Европа свършва, ето какво! Създава се Балтийско море.

Преди около милион години планетата с ужасяваща бързина е била скована от студа. Там, където преди се ширили влажните савани и просторните топли гори, се простира мъртвата като лунна повърхност бяла и гладка пустиня. Областта с високо налягане около полюсите обърнала горещите екваториални ветрове и ги насочила не по меридианите, а по паралелите. Тропиците и субтропиците се превърнали в царство на дъжда, дъжд с капки колкото детска глава. Умерените и високи ширини били сковани от жесток мраз. Ледът, събрал в себе си невъобразими количества планетарна вода, изсушил моретата, понижил нивото на океаните, като по този начин ги разделил и прекъснал топлите морски течения, които разнасяли топлина по цялото земно кълбо. Жизненото пространство на сушата рязко се съкратило и човекът, току-що появил се в Европа, е трябвало да бяга. Поне четири пъти хората са били играчка във властта на климата, който приканвал вълните на човешкото нашествие на север в периодите на затопляне, а после изпъждал първобитните ловци. Свалка с размах от хиляди километри и стотици хиляди години: от Африка и Азия към Европа и обратно към Азия и Африка. Само неандерталецът съумял да издържи три ледникови периода в Европа, но тези хилядолетни зимувания му стрували скъпо. Студът и гладът задържали развитието на този клон, суровата борба за живот върнала неандерталците назад към полуживотинското съществуване. И когато пак се затоплило и пролетните поля се раззеленили, новите хора, върнали се от Африка през Тунис и Италия, не могли да познаят в

ниските и космати пещерни обитатели своите роднини. Неандерталецът бил изтребен, но с поредното настъпване на студовете и за победителите дошли трудни времена. Отново взели да нарастват ледниците, тундрата изместила горите. Но човекът бил вече по-изобретателен. Следвайки мамутите и елените, той разнесъл развитата култура на каменната епоха далече на север.

И ето сега нова катастрофа, климатът отново се променя — този път под влияние на отиващия си ледников период.

А какво управлява вледняванията?

Процесите, извършващи се в Земята.

Може би промените в слънчевата активност.

А вероятно и периодичното (през 300 милиона години) изхвърляне на гигантски маси вещество от центъра на Галактиката.

Не е изключено и въздействието на други галактики и техните купове върху тази, в която се намираме ние, върху този звезден куп, в който се намира нашата родна Галактика.

Мащабите са грандиозни, но нека това не ни плаши. Напротив, прекрасно е, че нашата историческа съдба е свързана и зависи от толкова много неща. Издигат се планини, изригват вулкани, гората зеленее, сияе слънцето, звездните хороводи се въртят по орбитите си и всичко това влияе върху човека. Значи, ние не сме отцепници, поели встрани сами за себе си, а сме жива част от онова безкрайно цяло, наричано от нас Вселена.

Ето ги двамата на самия край на задоблачното море. Това, което ги е довело тук, може би е започнало в далечния Космос, сред недостъпните звездни рояци.

А те, самите, те какво са направили?

Ледникът, покриващ северната част на Европа, се е топял цели хилядолетия. Пълната със снежна вода чаша е образувала огромен хладилник, определящ климата на материка. И ето — един удар с брадва, струйката се превръща в ручей, в река, в огромен водопад. Той ще гърми като сто Ниагари седмици, месеци, десетилетия.

Чувате ли как в тътнежа на падащата вода се преплита зовът на дълги тръби? Това е Спартак, повел въстаналите роби от подножието на Везувий.

Различавате ли сред грохота на разпенените струи викове и конски тропот?... Виждате ли вдигнатата ръка на воеводата Боброк?

Руските войски са притиснати към брега на Непрядва, окървавеният княз Дмитрий е паднал на тревата. Но Резервният полк е свеж, мечовете блясват на слънцето, стремително се издига хоругва, юздите са отпуснати, земята потреперва.

Вече всичко е тук... Падащите водни маси набелязват съвременната брегова линия на Балтийско море, те ще потекат към Атлантика, ще се смесят с нагретите от слънцето вълни и Северът ще се затопли. Екваториалните ветрове ще се освободят от натиска на вечния антициклон, ще завият към вътрешността на континента и ще занесат там океанската влага. Хилавата полутундра ще се смени с дъбрави, над цветята ще забръмчат пчели, стадата едри животни ще се придвижат на изток и в Европа принудително ще се извърши великата промяна — от лов човекът ще премине към земеделие... от събиране на храна към нейното производство.

Да можеха жената и мъжът да знаят това!

Но те не знаят нищо, горещото слънце и белите облаци — предвестници на новата епоха — по-скоро ги плашат. С намръщено лице мъжът завързва пояса с колчана и торбичката. На мускулестото му рамо има кървяща драскотина, белег косо пресича челото му.

Жената сгъва пиките и ги мята на гърба си. Тя кимва на мъжа — думите не биха се чули през оглушителния рев на водопада, и двамата тръгват по новия си път край брега на морето, нататък към хълмовете, които ограждат наводнената равнина. Те вървят надолу по склона. Мъжът спира и хвърля последен поглед към необхватната повърхност на ледения океан. Устните му са стиснати, веждите свъсени, за миг в очите му проблясва гордо и горчиво предизвикателство — все пак двамата стигнаха до края. Не са виновни, че по-нататък път няма.

И ето хората се отдалечават от нас. Много бавно, минава повече от час, докато се превърнат в петънце на фона на ледовете и снега. Петънцето става все по-малко и по-малко, накрая изчезва съвсем. Двамата тръгнаха на юг, към бъдещата скитска степ, към славянските гори, към дълбините на времето и пространството.

Заминаха, но няма да загинат, ще се върнат. Тяхната кръв, просмукала се през хилядолетията, се е вляла във вените ни. Край брега на създаденото от тях море ще заплават кораби, ще се разположат дворците на Петербург. А после — Сенатският площад, щурмът на Зимния, тежките боеве на Ораниенбаумския плацдарм през

1941 година, крайцерите на Кронщатската крепост ще стрелят с най-големия калибър по фашистките танкови дивизии на Гот, на края над Нева ще излетят ракетите, отбелязващи пробива на блокадата.

Двамата направиха своето.

А ние?... Къде е нашето Балтийско море?

Ето го! Всяка секунда потича отнякъде първата струйка, само да умееш да виждаш. Дъх, жест, дума, постъпка дават началото на такива събития, чиито последствия не може да измери никой.

Може да ни се струва, че първобитният ловец е успял да приближи края на ледниковия период само защото светът тогава сам е бил на границата на великата промяна.

Но светът непрекъснато се мени и ние винаги сме на последната, решаваща граница на своето време.

Като пясъчен часовник всеки от нас е на ръба между „неотдавна“ и „след това“ и пясъчинките секунди текат напред към утрешния ден, украсен с нашите чувства и дела.

Милионите изминали години са ни осигурили възможност за действие, а сянката и отблясъкът на извършеното от нас ще легне милиони години напред. Австралопитекът се хвърли върху леопарда, в единичната килия на средновековния затвор монахът Роджер пише своя „Велик труд“. Достоевски размишлява на моста над Мойка, най-после братята Райт успяват да регулират запалването на мотора, който ще вдигне във въздуха техния аероплан — всичко това е достигнало до нас, влязло в нас... Композиторът зад рояла, космонавтът, подготвящ своя апарат за скачане, зърното, което пада в браздата, гордият човек не станал подлец, друг някой излъгал — всичко това заема своето място в бъдещето и определя бъдните години. Всяка крачка е отговорна, „наляво“ или „надясно“ са също толкова значими, както тогава над ручей, превърнал се в река преди сто века.

Нека не се безпокоим — нищо от хубавото, което сме направили, няма да пропадне. Безпокоим се за лошото, защото, навлязло веднъж в света, то не може нито да се отмие, нито да се зачеркне. Човекът, който създаде Балтийско море — това сте вие, това съм аз. Хората крачат напред към звездите, зависят от всичко и влияят на всичко, на кръстопътя на минутното с вечното, на малкото с безкрайното. Необходимо е само да искаш и да действуваш.

И да вярваш!

Ние сме свикнали с мисълта, че разумът е по-силен от вярата. Но все пак, преди да започнем, да се решим, да открием, да направим нещо, ние трябва да сме уверени в успеха. Разумът е велик, но преди него винаги е вървяла вярата в себе си.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.